

ШУМЕЙКО Зінаїда

<https://orcid.org/0000-0003-2705-0924>

Кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри мовознавства,
Пенітенціарна академія України
(Чернігів, Україна) E-mail: zina1906@ukr.net

ФОРМУВАННЯ СТИЛІСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПРАВООХОРОННОЇ СФЕРИ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ В ЗВО

Мета дослідження – схарактеризувати особливості формування стилістичної компетенції майбутніх фахівців правоохоронної сфери під час їхньої професійної підготовки в закладах вищої освіти.

Методологія. У процесі дослідження проблеми формування стилістичної компетенції майбутніх фахівців правоохоронної сфери у межах освітнього процесу в закладах вищої освіти використано низку методів, зокрема: аналіз наукової літератури з проблеми дослідження – для з'ясування стану розробленості питання й окреслення перспектив подальшого дослідження; зіставлення – для порівняння поглядів різних учених на порушену проблему; індукції та дедукції, систематизації й узагальнення – для формулювання висновків.

Дослідницька робота ґрунтувалася на положеннях кількох методологічних підходів, зокрема: компетентнісного (для визначення місця стилістичної компетенції в структурі комунікативної компетентності в контексті професійної компетентності фахівців правоохоронної сфери загалом), діяльнісного (залучення майбутніх фахівців правоохоронної сфери до активної освітньої діяльності для формування досліджуваного феномену), системного (досліджувана компетенція розглядається як система, що містить низку компонентів), аксіологічного (для формування в майбутніх фахівців правоохоронної сфери ціннісно-світоглядних орієнтирів у процесі виконання завдань, спрямованих на формування стилістичної компетенції).

Наукова новизна. У статті систематизовано думки науковців-методистів щодо формування стилістичної компетенції здобувачів освіти, окреслено специфіку формування стилістичної компетенції в майбутніх фахівців правоохоронної сфери в контексті їхньої професійної підготовки в закладах вищої освіти.

Висновки. Обґрунтовано, що стилістична компетенція як складник комунікативної компетентності фахівців правоохоронної сфери ґрунтується на оволодінні всіма різнорівневими мовностилістичними засобами і правилами їхнього функціонування в сфері юриспруденції. З'ясовано, що стилістична компетенція фахівців правоохоронної сфери містить низку складників (когнітивний, мовленнєво-комунікаційний, діяльнісно-практичний, мотиваційний), формування яких має здійснюватися комплексно в процесі опанування здобувачами освітньої компоненти «Українська мова за професійним спрямуванням». Сформована стилістична компетенція детермінує здатність фахівців правоохоронної сфери адекватно використовувати мовні ресурси, володіти різними формами мовленнєвої поведінки в тих комунікативних контекстах, які виникають під час професійного спілкування фахівців правоохоронної сфери, сприймати й розуміти усне й писемне мовлення. Особливу роль у формуванні стилістичної компетенції майбутніх фахівців правоохоронної сфери відіграє робота з текстовим матеріалом, спрямована на формування здатності виразно висловлювати свої думки, розвиток культури ведення дискусії, розуміти й інтерпретувати тексти різноманітної стилістичної і жанрової природи.

Ключові слова: майбутні фахівці правоохоронної сфери, стилістична компетенція, комунікативна компетентність, текст, освітня компонента, здобувачі освіти, заклади вищої освіти, професійна підготовка.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У контексті упровадження компетентнісної парадигми в систему середньої і вищої освіти відбулося зміщення акцентів із здобуття знань, накопичення умінь і навичок на формування цілісної системи компетентностей і компетенцій, що відображають здатність особистості ефективно розв'язувати навчальні і професійні завдання. У контексті вищої освіти зазвичай йдеться про професійну компетентність майбутнього фахівця, яка є складним інтегративним утворенням, структурне і змістове наповнення якого зумовлене специфікою обраної спеціальності. Важливою складовою професійної компетентності для багатьох спеціальностей на сьогодні є комунікативна компетентність, яка безпосередньо відображає готовність персоналії до спілкування з іншими людьми в межах своїх посадових обов'язків.

У цьому контексті передусім варто згадати про правоохоронну сферу, адже професійна діяльність цих фахівців безпосередньо пов'язана з комунікацією з різними категоріями громадян, обміном інформацією, формулюванням власної думки, її обґрунтуванням і відстоюванням, оформленням документів тощо. Відповідно, під час професійної підготовки фахівців правоохоронної сфери у закладах вищої освіти важливо цілеспрямовано працювати як над формуванням комунікативної компетентності загалом, так і окремих компетенцій як її складників зокрема. Одним із таких компонентів є стилістична компетенція, яку пов'язують зі здатністю мовця вибудувати успішну комунікацію в різних сферах життєдіяльності людини в усній і писемній формах через цілеспрямований відбір мовностилістичних ресурсів, які відповідають ситуації і меті спілкування [1], а також із вміннями складати та інтерпретувати тексти різностильової і жанрової приналежності, виявляти й аналізувати виражальний та експресивний потенціал мовних одиниць різних рівнів, їхню художньо-естетичну цінність [2]. Відповідно, саме на ці аспекти і варто передусім звернути увагу у процесі викладання навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням», а також освітніх компонентів «Загальне та спеціальне діловодство» в межах професійної підготовки фахівців правоохоронної сфери у закладах вищої освіти.

Аналіз основних досліджень і публікацій з порушеної проблеми. Різноманітні аспекти, пов'язані з формуванням комунікативної компетентності особистості ґрунтовно досліджували І. Дроздова [1], М. Пентиліук [5], Л. Мацько, Л. Кравець [4], К. Климова [2], у межах їхніх досліджень стилістична компетенція інтерпретована як вміння усвідомлено добирати та варіювати мовленнєві засоби відповідно до структурно-функціонального стилю, жанру висловлення та його комунікативної мети. Цілеспрямовано до проблеми формування стилістичної компетенції різних категорій здобувачів освіти зверталися Н. Баранник, О. Вовк, І. Головчанська, К. Климова, Н. Оськіна, Н. Павлик, А. Попович, А. Приймак, М. Стурикова, В. Черниш. У попередніх публікаціях [3; 6; 7] ми також зверталися до особливостей формування стилістичної компетенції майбутніх фахівців, проте не цілеспрямовано, а в контексті дотичних проблем. Фактично на сьогодні формування стилістичної компетенції майбутніх фахівців правоохоронної сфери в умовах освітнього середовища закладів вищої освіти не стало темою окремого наукового дослідження.

Формулювання мети статті. Мета дослідження – схарактеризувати особливості формування стилістичної компетенції майбутніх фахівців правоохоронної сфери під час їхньої професійної підготовки в закладах вищої освіти.

Висвітлення процедури теоретико-методологічного дослідження із зазначенням методів. У процесі дослідження проблеми формування стилістичної компетенції майбутніх фахівців правоохоронної сфери використано низку методів, зокрема: аналіз наукової літератури з проблеми дослідження – для з'ясування стану розробленості питання й окреслення перспектив подальшого дослідження; зіставлення – для порівняння поглядів різних учених на порушену проблему; індукції та дедукції, систематизації й узагальнення – для формулювання висновків.

Дослідницька робота ґрунтувалася на положеннях кількох методологічних підходів, зокрема: компетентнісного (для визначення місця стилістичної компетенції в структурі комунікативної компетентності в контексті професійної компетентності фахівців правоохоронної сфери загалом), діяльнісного (залучення майбутніх фахівців правоохоронної сфери до активної освітньої діяльності для формування досліджуваного феномену), системного (досліджувана компетенція розглядається як система, що містить низку компонентів), аксіологічного (для формування в майбутніх фахівців правоохоронної сфери ціннісно-світоглядних орієнтирів у процесі виконання завдань, спрямованих на формування стилістичної компетенції).

Виклад основного матеріалу дослідження. Стилістика традиційно є завершальним розділом мовознавчої науки, який опановують здобувачі освіти після того, як засвоять необхідний обсяг знань з інших розділів і тематичних блоків. Відповідно, стилістика має сприяти усвідомленню майбутніми фахівцями правоохоронної сфери закономірностей використання мовних засобів і принципів їхньої організації в тексті залежно від умов спілкування, соціального статусу мовців, характеру їхніх взаємин і комунікативної мети [2]. Головне завдання стилістики полягає у

формуванні в студентів навичок свідомого добору мовних ресурсів, що забезпечуватимуть точно, зрозуміле й виразне передавання певної думки та ефективну реалізацію комунікативного наміру мовця. Як було вже зазначено, цей вибір здебільшого залежить від мовної компетентності майбутнього фахівця, яка формується в процесі мовної освіти на всіх її етапах [7].

Аналіз наукових публікацій [1; 2; 5] дає підстави для висновку, що стилістична компетенція має низку складників: 1) мотиваційний, котрий розглядають як налаштованість фахівця на вдосконалення власних стилістичних умінь і навичок, прагнення до продукування стилістично досконалого тексту, усвідомлене й цілеспрямоване ставлення до удосконалення власного мовлення; 2) когнітивний передбачає оволодіння теоретичними основами загальної і практичної стилістики, глибоке розуміння функційного потенціалу мовних одиниць різних рівнів і способів їхньої організації в текстах різних структурно-функціональних стилів і жанрів; 3) мовленнєво-комунікаційний, який варто розглядати як здатність мовця планувати і здійснювати успішну комунікацію в різних сферах суспільного життя, а передусім у галузі власної професійної діяльності через цілеспрямований відбір та доцільне застосування різнорівневих мовностилістичних засобів, що відповідають комунікативній ситуації і меті спілкування; 4) діяльнісно-практичний, що виражається в здатності мовця складати та інтерпретувати тексти різних структурно-функціональних стилів і жанрів, виявляти виражально-експресивний потенціал мовних одиниць, тропів і стилістичних фігур, їхню художньо-естетичну значущість, що сприятиме підвищенню мовної вправності та культури мовлення майбутніх фахівців правоохоронної сфери. Відповідно, ці компоненти має враховувати викладач курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» у процесі планування роботи з формування в майбутніх фахівців правоохоронної сфери стилістичної компетенції в умовах освітнього процесу закладів вищої освіти.

У цьому контексті зауважимо, що в процесі опанування тематичного блоку (чи теми), пов'язаного зі стилістикою сучасної української літературної мови, навчальну діяльність здобувачів вищої освіти необхідно спрямовувати за такими напрямками:

- засвоєння студентами – майбутніми фахівцями правоохоронної сфери – понятійно-термінологічного апарату, пов'язаного з теоретичною і практичною стилістикою сучасної української літературної мови;

- осмислення лінгвальної й позалінгвальної природи структурно-функціональних стилів української мови (наукового, публіцистичного, художнього, розмовно-побутового, конфесійного, епістолярного, офіційно-ділового);

- знання основних критеріїв класифікації, етапів становлення й розвитку структурно-функціональних стилів в українській літературній мові;

- володіння стилістичними нормами літературного мовлення, здатність виявляти і виправляти відхилення від стилістичних норм під час укладання й редагування юридичних текстів;

- здатність добирати й доцільно використовувати різнорівневі мовностилістичні засоби, які відповідають ситуації та цільовій настанові професійного спілкування фахівців правоохоронної сфери;

- розуміння функційного потенціалу мовних одиниць і способів їхньої організації у текстах різних структурно-функціональних стилів і жанрів;

- володіння методикою стилістичного аналізу тексту з оперттям на знання лінгвальних та позалінгвальних стилетвірних чинників для встановлення в текстах різних структурно-функціональних стилів і жанрів мовних ресурсів, актуалізованих для смислового, естетичного, виховного й емоційного впливу на слухачів;

- виявлення авторської оцінки певних ситуацій, явищ чи осіб;

- створення та інтерпретація текстів юридичного спрямування, різностильової і жанрової приналежності з урахуванням комунікативно-функціонального, модально-прагматичного, тематичного, стилістичного чинників;

- розуміння новітніх тенденцій у розвитку різних структурно-функціональних стилів (наприклад, обізнаність щодо особливостей нових жанрів, спостереження над роботою інтернет-ресурсів, соціальних мереж; розуміння понять інформаційна війна, мова ворожнечі, мовна агресія, мовне маніпулювання в медіа тощо).

У процесі формування стилістичної компетенції майбутніх фахівців правоохоронної сфери особливу увагу, на нашу думку, варто приділити роботі з текстовим матеріалом [3]. Погоджуємося з М. Пентиліюк, що проблемою сучасної людини є нездатність до розуміння текстів. Як зазначає дослідниця, люди часто вдаються до відтворення (переказу) текстів, не розуміючи їхнього змістового наповнення, вони «вихоплюють» окремі фрагменти, які привернули їхню увагу, і видають їх за розуміння всього тексту, окрім того, вони можуть довільно стискати, скорочувати текст, спотворюючи його зміст, або ж приписувати тексту певні смисли, ігноруючи контекст [5].

Відповідно, з метою формування стилістичної компетенції майбутніх фахівців правоохоронної сфери пропонуємо викладачам освітньої компоненти «Українська мова за професійним спрямуванням» спрямовувати свою діяльність на формування в здобувачів вищої освіти умінь і навичок точно, доречно, виразно висловлювати свої думки із дотриманням правил побудови висловлювань; удосконалення умінь обговорювати різні моделі висловлювань, визначати їхні недоліки; розвиток культури ведення дискусій, полеміки, диспутів із дотриманням правил спілкування та культури мовлення; формування синтаксичної компетенції у єдності усного та писемного мовлення [3].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, стилістична компетенція як складник комунікативної компетентності фахівців правоохоронної сфери ґрунтується на оволодінні всіма різнорівневими мовностилістичними засобами і правилами їхнього функціонування в сфері юриспруденції. З'ясовано, що стилістична компетенція фахівців правоохоронної сфери містить низку складників (когнітивний, мовленнєво-комунікаційний, діяльнісно-практичний, мотиваційний), формування яких має здійснюватися комплексно в процесі опанування здобувачами освітньої компоненти «Українська мова за професійним спрямуванням». Сформована стилістична компетенція детермінує здатність фахівців правоохоронної сфери адекватно використовувати мовні ресурси, володіти різними формами мовленнєвої поведінки в тих комунікативних контекстах, які виникають під час професійного спілкування фахівців правоохоронної сфери, сприймати й розуміти усне й писемне мовлення. Особливу роль у формуванні стилістичної компетенції майбутніх фахівців правоохоронної сфери відіграє робота з текстовим матеріалом, спрямована на формування здатності виразно висловлювати свої думки, розвиток культури ведення дискусій, розуміти й інтерпретувати тексти різноманітної стильової і жанрової природи.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в характеристиці й апробації ефективних методів і прийомів формування стилістичної компетенції в контексті освітнього процесу закладів вищої освіти, що здійснюють професійну підготовку майбутніх фахівців правоохоронної сфери.

References

1. Дроздова І. Взаємозв'язок формування мовної особистості студента ВНЗ нефілологічного профілю з розвитком професійного мовлення. URL: http://library.udpu.org.ua/library_files/zbirnik_nayk_praz/2015/2/15.pdf (дата звернення: 08.02.2026).
Drozdova, I. (2015). Vzaiemozviazok formuvannia movnoi osobystosti studenta VNZ nefilologichnoho profilu z rozvytkom profesiinoho movlennia [The relationship between the formation of the linguistic personality of a non-philological university student with the development of professional speech]. Retrived from: http://library.udpu.org.ua/library_files/zbirnik_nayk_praz/2015/2/15.pdf. [in Ukrainian].
2. Климова К. Формування мовно-комунікативної професійної компетентності студентів нефілологічних спеціальностей педагогічних університетів: автореф. ... д-ра пед. наук: 13.00.02. Київ, 2011. 35 с.
Klymova, K. (2011). Formuvannia movno-komunikativnoi profesiinoi kompetentnosti studentiv nefilologichnykh spetsialnostei pedahohichnykh universytetiv: avtoref. ... d-ra ped. nauk: 13.00.02 [Formation of language and communicative professional competence of students of non-philological specialties of pedagogical universities: author's abstract ... dr. pedagogical sciences: 13.00.02]. Kyiv. [in Ukrainian].
3. Лілік О., Шумейко З. Текстцентричний підхід до формування професійної мовленнєвої компетенції здобувачів вищої освіти. Наука і техніка сьогодні. 2025. № 10(51). С. 769-782.
Lilik, O., Shumeiko, Z. (2025). Tekstotsentrychnyi pidkhid do formuvannia profesiinoi movlennievoi kompetentsii zdobuvachiv vyshchoi osvity. [Text-centric approach to the formation of professional speech competence of higher education applicants]. Nauka i tekhnika sohodni [Science and Technology Today], 10(51), 769-782. [in Ukrainian].
4. Мацько Л., Кравець Л. Культура української фахової мови: навч. посіб. Київ: Академія, 2007. 360 с.
Matsko, L., Kravets, L. (2007). Kultura ukrainskoi fakhovoi movy: navch. posib. [Culture of Ukrainian professional language: teaching aids]. Kyiv: Academy. [in Ukrainian].
5. Пентиліук М. І. Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики: зб. ст. Київ: Ленвіт, 2011. 256 с.
6. Pentyliuk, M. I. (2011). Aktualni problemy suchasnoi lnhvodydaktyky: zb. st. [Actual problems of modern linguistic didactics: collection of articles]. Kyiv, Lenvit, 256 s. [in Ukrainian].
7. Шумейко З.Є. Мовнокомунікативна компетентність працівників Державної кримінально-виконавчої служби: сутність і структура феномена. Науковий вісник Сіверщини. Серія: Освіта. Соціальні та поведінкові науки. 2018. №1. С. 142-150.

Shumeiko, Z.E. (2018). *Movnokomunikatyvna kompetentnist pratsivnykiv Derzhavnoi kryminalno-vykonavchoi sluzhby: sutnist i struktura fenomena*. [Language and communicative competence of employees of the State Penitentiary Service: the essence and structure of the phenomenon]. *Naukovyi visnyk Sivershchyny. Serii: Osvita. Sotsialni ta povedinkovi nauky* [Scientific Bulletin of the Seversk Region. Series: Education. Social and Behavioral Sciences], 1, 142-150. [in Ukrainian].

8. Шумейко З.Є. Роль методу вправ у формуванні мовної компетенції майбутніх фахівців правоохоронних органів. *Науковий вісник Сіверщини. Серія: Освіта. Соціальні та поведінкові науки*. 2025. №2(15). С. 228-241.

Shumeiko, Z.E. (2025). *Rol metodu vprav u formuvanni movnoi kompetentsii maibutnikh fakhivtsiv pravookhoronnykh orhaniv* [The role of the exercise method in the formation of language competence of future law enforcement specialists]. *Naukovyi visnyk Sivershchyny. Serii: Osvita. Sotsialni ta povedinkovi nauky* [Scientific Bulletin of the Seversk Region. Series: Education. Social and Behavioral Sciences], 2(15), 228-241. [in Ukrainian].

SHUMEIKO Zinaida

<https://orcid.org/0000-0003-2705-0924>

Phd, Associate professor,
Associate professor of the Department of Linguistics,
Penitentiary Academy of Ukraine
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: zina1906@ukr.net

FORMATION OF STYLISTIC COMPETENCE OF FUTURE LAW ENFORCEMENT SPECIALISTS IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The purpose of the study is to characterize the features of the formation of stylistic competence of future law enforcement specialists during their professional training in higher education institutions.

Methodology. In the process of studying the problem of the formation of stylistic competence of future law enforcement specialists within the educational process in higher education institutions, a number of methods were used, in particular: analysis of scientific literature on the research problem – to clarify the state of development of the issue and outline the prospects for further research; comparison – to compare the views of different scientists on the problem raised; induction and deduction, systematization and generalization – to formulate conclusions.

The research work was based on the provisions of several methodological approaches, in particular: competence (to determine the place of stylistic competence in the structure of communicative competence in the context of the professional competence of law enforcement specialists in general), activity (involvement of future law enforcement specialists in active educational activities to form the phenomenon under study), systemic (the competence under study is considered as a system containing a number of components), axiological (to form value and worldview guidelines in future law enforcement specialists in the process of performing tasks aimed at the formation of stylistic competence).

Scientific novelty. The article systematizes the opinions of methodologists regarding the formation of stylistic competence of education seekers, outlines the specifics of the formation of stylistic competence in future law enforcement specialists in the context of their professional training in higher education institutions.

Conclusions. It is substantiated that stylistic competence as a component of the communicative competence of law enforcement specialists is based on the mastery of all different levels of linguistic and stylistic means and the rules of their functioning in the field of jurisprudence. It is found that the stylistic competence of law enforcement specialists includes a number of components (cognitive, speech-communication, activity-practical, motivational), the formation of which should be carried out comprehensively in the process of mastering the educational component «Ukrainian language for a professional direction» by applicants. The formed stylistic competence determines the ability of law enforcement specialists to adequately use language resources, to possess various forms of speech behavior in those communicative contexts that arise during professional communication of law enforcement specialists, to perceive and understand oral and written speech. A special role in the formation of stylistic competence of future law enforcement specialists is played by work with text material, aimed at forming the ability to express one's thoughts clearly, developing a culture of discussion, understanding and interpreting texts of various stylistic and genre nature.

Keywords: future law enforcement specialists, stylistic competence, communicative competence, text, educational component, education seekers, higher education institutions, professional training.

Стаття надійшла до редакції: 14.04.2026

Рецензент – доктор педагогічних наук, доцент **Н.В. Грона**